

פנינים מתורת רבינו הארי
 רבי רב הבון
 קרק שליט"א
 עידה"ק טבריה ת"ד

פניני
 הפרשה

וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ כָּלֵב לְשׁוֹנוֹ (י"א ז)

ביאור על ההדגשה של יחרץ כלב לשונו בתוך מעשה הניסים המופלא של יציאת אומה שלימה ממצרים

וצריך ביאור, הלא עתה יוצאים בני ישראל ממצרים, שש מאות ריבוא, בניקל, ממצרים שהיתה ארץ שמורה ביותר ומעולם לא ברח עבד ממנה, וזה מה שמצאו להדגיש "לא יחרץ כלב לשונו", והלא לכאורה זה פרט שולי במעשה הנורא של יציאת עם ישראל ממצרים באותו הלילה.

הנה בחז"ל (סוטה ג' ע"ב) מובא לגבי יוסף, ר"א אומר כל העובר עבירה, קשורה בו ככלב שנאמר (בראשית טו) "ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה", לשכב אצלה בעולם הזה, להיות עמה לעולם הבא. ועוד מובא בחז"ל (שה"ש רבה א, ט), "בזכות יוסף שגדר את עצמו מן הערווה, גדרו בני ישראל את עצמם מן הערווה במצרים, ובזכות שגדרו את עצמם מן הערווה, נגאלו ממצרים."

ועפ"ז יתבאר הדגשת הפסוק "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו", היינו שעכשיו בעת יציאתם ממצרים, ונגאלו כאמור בזכות מה שגדרו את עצמם מעריות, כעת מעידה התורה על בני ישראל, שלא היה אחד מהם שנכשל בעבירה שעליה נאמר "קשורה בו ככלב".

ושמא תאמר שהרי משה רבינו אמר (שמות ב' י"ד) "אכן נודע הדבר" (וברש"י

שם) שבגלל דילטורין שבהם בדין הוא נגזר עליהם השעבוד, על זה התשובה היא, שגם בחטא לשון הרע אמרו רז"ל (פסחים קי"ח ע"א) המספר לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים שנאמר (שמות כ"ג, א') "לא תשא שמע שוא", וסמוך ליה ל"כלב תשליכון אותו", וע"ז אומרת התורה "לא יחרץ כלב לשונו" היינו שקודם יציאתם ממצרים, הגיע לתיקונם גם אותו חטא דילטוריא ולשון הרע שהיה בעם ישראל.

דָּבָר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלְוּ אִישׁ מֵאֵת רְעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב (י"א ב')

מבאר כיצד ניתן לקרוא למצרים המשוקצים שרדו בהם מאות שנים 'רעהו'

שפה
 לנאמנים
 פניני משא ומתן עם רבינו

חובת קיום מנהג טוב של אביו מדין 'אל תטוש' גם כשזה קשה עליו ביותר

השבוע הגיע ללשכת הגזית קמיה רבינו צדיק נודע, אשר כוחו רב אף בקבלה, ואף אביו היה ידוע לאחד מגדולי הצדיקים בדור הקודם, אשר כל מעשיהם בהסתר ומכונים בלשון הבריות מ"ל"ו צדיקים", ובתוך דבריו סיפר אותו צדיק על אביו, ועל גודל קדושתו ופרישותו, ועל כך שמנהגו היה לצום בימי השובבי"ם, משבת לשבת, (א.ה.) שינינו מספר פרטים בכדי שיקשה בזיהויים, מפאת פרטיותם של בעלי המעשה).

והפסיקו רבינו, ושאלו האם הנך נוהג כאביך, ואתה כעת בצום, וענה ואמר לרבינו שבאמת מעודו לא עשה זאת, מחמת דנראה לו שזה יקשה עליו יותר מדי.

ואחר צאתו, דן רבינו דלכאורה לפי המבואר בגמ' פסחים (נ' ע"ב) צריכים הבנים לנהוג במנהג אבותיהם, וז"ל הגמ': "בני ביישן נהוג דלא הוו אזלין מצור לצידון במעלי שבתא, אתו בנייהו קמיה לרבי יוחנן, אמרו לו אבהתיך אפשר להו, אנן לא אפשר לן, אמר להו כבר קיבלו אבותיכם עליהם, שנאמר "עממי בני מצרכ אביך

ולכאורה השאלה צועקת מעצמה וכי היאך שייך לכנות את העם המצרי 'רעהו', ו'רעותה', הלא הם רדו באכזריות נוראה בבני ישראל מאות שנים, וביותר קשה שהרי חז"ל ממעטים עכו"ם מהפסוק 'רעהו', ולא עכו"ם, א"כ היאך שייך לכנותם כאן בתואר שכזה, 'רעהו'.

אלא הביאור הוא עפ"י מה שאמרו חז"ל שבשעת מכת חושך נכנסו בני"י לבתיהם של המצרים, וחיפשו אחר אוצרותיהם, ולאחמ"כ כשניסה המצרי להכחיש את אוצרותיו אמר לו היהודי הלא ראיתי בביתך במקום פלוני אוצר פלוני.

אמנם בכדי לקבל את שלל המצרים נזקקו בני"י לטובת עין אחד של השני, שהלא אחד נכנס לבית של מצרי עשיר ומשופע באוצרות, ואילו רעהו נכנס לבית של מצרי דל ואביון,

לדרך, ועד כדי כך, שהינו מדקדק להכין את הפרטים והפרטי פרטים הקטנים ביותר, הנצרכים ליציאה אל הדרך, הרי זהו הביטוי היותר גדול לאמונה שבו ינצל בזכות המצוה.

ומעתה אור גדול האירנו האבן עזרא בביאורו, שבני ישראל הכינו להם עבור הדרך אף את המקל בשביל להנהיג בו את החמור, שזהו הפרט היותר שולי והצדדי בשביל ההכנות ליציאה לדרך, אך גם זאת הכינו להם בני ישראל, שע"י זה העידו בעצמם על הרגשת ליבם כי אכן מאמינים הם באמונה שלימה כי עוד רגע קט וייצאו ממצרים.

ואשר לפי נוכל לבאר עוד, דהנה בפסח דורות קיימא לן שהוא נאכל על השובע, ופירש רש"י שכן דרך בני מלכים לאכול על השובע. ולכאורה אכילה בחפזון סותרת לכל ההנהגה של 'בני מלכים', דהלא אינה דרך מלכים, והאיך אכלו את הפסח באופן זה בפסח מצרים. אך לפי מה שנתבאר י"ל, שאעפ"י שבטבעו של עולם אסיר עולם הנמצא במסגר, אף שהבטיחוהו שיצא ממאסרו, מ"מ אינו מקפיד להכין תחת ידו את כל הפרטים הקטנים הנצרכים לשעת יציאתו, כיון שאף בעת שחרורו אינו בטוח ומאמין נאמנה, שאכן הוא בדרך אל החופש.

אך ככל שיעסוק יותר בפרטים של דרך היציאה, ומה הוא צריך לארוז, ויכין את מטלטליו, הרי שמאמין ובטוח הוא בכך, וזה מורה על גודל בטחונו שיצא. וזהו הביאור בדין האכילה דרך חפזון בפסח מצרים, שדבר זה מורה על הבטחון שבכל רגע יכולים הם לצאת ממצרים, נמצא לפי זה כי ב'פסח מצרים' הוי האכילת חפזון, דרך 'בני מלכים', שהרי בכל רגע נתון עומדים לצאת ממצרים.

חרד אני לבריאותו

סיפר מקורבו של רבינו הלא ה"ה הבחור החשוב והנעלה כמו"ר מרדכי שלוש שיחי', אשר כידוע לכל היה רבינו מפעם לפעם הולך לדירתו של הר' שלמה נחמני ז"ל (שנסתלק ל"ע בחטף בלפני כשבוע) ועוסק שם בליבונה של הלכה מתוך צילותא דשמעתתא, ור' שלמה ז"ל היה טורח על רבינו להכין לו כל מאי דמצטרך, אמנם פע"א אמר רבינו שקשה עליו להגיע לר' שלמה ז"ל, וכששאלו הבה"ח ר' מרדכי שיחי' לסיבת הדבר ענה רבינו ואמר, מחמת ששלמה מאוד וחרד לשלומי וטובתי, ואינו מרשה לאיש להכנס, ובאים אנשים ודופקים על התריסים והחלונות, ודבר זה גורם לו צער רב וממש חרד אני לבריאותו. ת.נ.צ.ב.ה.

דעת
החכמה ומוסד

הגיליון נדבב לע"נ הנעלה והיקר כמו"ר יהודה בן כמונה ז"ל נדבב בתו הרודצו"ח רויטל שתחי'

ואמר רבינו, דישינו חילוק יסודי בין הסוגיות, דבגמ' פסחים מיירי בחומרא שהנהיגו כדי שלא יכשלו באיסורי שבת, ומשו"ה קיבלו עליהם הדבר באיסור, וכיון שקיבלו זאת ע"ע לאיסור הרי שבאופן אוטומטי האיסור חל גם על בניהם, משא"כ בעובדא דמר עוקבא אביו נהג בעצמו פרישות יתירה והחמיר ע"ע, ולא משום חשש איסור החמיר על עצמו, אלא הנהגה של פרישות, ומשו"ה בזה לא חל שם איסור על הדבר, דאין זה פרישות מאיסור גופא אלא הנהגה טובה להרחקה מהאיסור, וממילא אין הבן מחויב בדבר.

ולפי"ז אמר רבינו דיש לחקור בנידון דגן "בתענית שובבי"ם" שיש בו משום תיקון הנפש, ולב יודע מרת נפשו, וזה טוב לכל אחד ואחד, האם דמי לחשש איסור, או אפי' יותר, מחמת דזו הנהגה טובה אשר שייכת לכל אחד ואחד, באותו מידה שהיתה שייכת לאב, ואפי' יותר, דמחמת ירידת הדורות בכל דור מתרבים המכשולים והנסיונות, וא"כ לכאורה יהיה מחויב גם הבן לנהוג כדרכי אבותיו, או דנימא דתעניות אלו שייכות רק לצדיקים נשגבים אשר המה פרושים מהבלי עוה"ז, והם בסיגופיהם מתקנין לכל העולם, וא"כ אין מחויב הבן בהאי פרישות לנהוג כאביו.

שפה לנאמנים - המשך

ואל תטוש תורת אמך", עכ"ל הגמ', ומבואר דבאמת היה קשה להם לנהוג במנהג אבותיהם, אעפ"כ לא היקל להם ר' יוחנן.

וכן אי' בחולין (צ"ג ע"ב), אמנם, התם אינו מבואר הדין, במקום שיש קושי ביותר לנהוג כמנהג האבות, וכן מייתי בטור (חו"מ סימן שס"ח) מרב שרירא גאון, מקור מקרא, לגבי מנהג היכא שקונה חפץ מליסטים אי בעי להחזירו לבעלים, וילפי' שבעינן לנהוג כמעשה אבותיו, וכן ממשנ"ת מהגמ' פסחים, שאפי' היכא דאיכא קושי בדבר, יש חיוב לנהוג כמנהג אבותיו.

והוסיף רבינו ואמר, דלכאורה יש סתירה לזה מדברי הגמ' חולין (ק"ה ע"ב), דשם מובא שלא נהג הבן כאביו, וז"ל הגמ' שם, אמר מר עוקבא אנא לא הוה מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בשרא האידנא, לא הוה אכל גבינה עד למחר עד השתא, ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אכילנא, לסעודתא אחריתא אכילנא, ע"כ, הרי שלא נהג מר עוקבא כחומרת אביו, שביום שאכל בשר לא אכל גבינה כלל.

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

